

OBZORJA RATOVANJA OD NAPOLEONA DO SADDAMA

Friedman, Lawrence (ur.) (1994.) War. Oxford-New York: Oxford University Press. XII+385 str.

Biblioteka *Oxford Readers*, u izdanju Oxford University Pressa, obrađuje globalne fenomene društvene stvarnosti s područja povijesti, sociologije, filozofije, politike, povijesti umjetnosti, antropologije i literature u namjeri da se na jednome mjestu, u obliku hrestomatije, prikupe brojni primarni i sekundarni izvori potvrđenih autora koji mogu poslužiti kao kvalitetan uvod i pregled stanja u proučavanju pojedine discipline. Profil interesa biblioteke *Oxford Readers* vidljiv je iz naslova dosad objavljenih zbornika na sljedeće teme: nacionalizam, etika, fašizam, klaša, spol, prosvjetiteljstvo, postmoderna, rasa u dvadesetom stoljeću, evolucija, estetika...

Zbornik *War* logičan je izbor unutar biblioteke jer, kao što priređivač kaže, "Rat stvara naslove u novinama i povijesne knjige. Oblikovao je međunarodni sustav odnosa, ubrzavao društvene promjene i inspirirao književnost, umjetnost i glazbu. Uzrokovao je neke od najintenzivnijih, kao i neke od najbrutalnijih ljudskih iskustava, ali i pokretao suštinska pitanja ljudske etike."

Zato je priređivač, profesor ratnih studija s Kraljevoga koledža u Londonu, Lawrence Freedman sa suradnicima, u ovoj hrestomatiji tekstova o ratu pokušao obuhvatiti više aspekata ratne stvarnosti, od razine svakodnevice do rasprava o budućnosti ratovanja, obuhvaćajući eru modernog ratovanja, od napoleonskih ratova do ratova u Kuwaitu i BiH. Svaki odjeljak, a naslovljeni su: "Iskustvo rata", "Uzroci rata", "Rat i vojni establišment", "Etika rata", "Strategija", "Totalni rat i velike sile" te "Ograničeni rat i zemlje u

razvoju", obuhvaća više od deset tematski povezanih članaka, dok uvodni članak priređivača pojašnjava aspekt rata o kojem je u odjeljku riječ.

Prvi odjeljak, "Iskustvo rata", videnje je ratne svakodnevice očima sudionika, od engleskog mornara u bitci kod Trafalgara, grenadira Napoleonove garde kod Waterlooa, preko sudionika Američkoga građanskog rata, pripadnika interbrigada u Španjolskome građanskom ratu, časnika pješaštva u bitci na Sommi 1916., brojnih sudionika Drugog svjetskog rata, uključujući iskustva stanovnika Varšavskoga geta i liječnika u Nagasakiju nakon bacanja atomske bombe, suvremenih lokalnih ratova do Zaljevskog rata 1991. godine i očevidaca etničkog čišćenja u BiH.

"Uzroci rata" pokušavaju približiti razloge i motive koji ljudska društva pokreću u rat, obrađujući pitanja definicije rata, psihološke i društvene čimbenike koji dovode do rata, probleme geopolitike, vrste ratova, te odnose socijalizma i liberalne države prema rata.

Odlomak "Rat i vojni establišment" bavi se strukturom oružane sile, pitanjima birokratizacije i profesionalizacije vojske, odnosima politike, feminizma i neratujućeg društva spram vojske.

"Etika rata" pokušava približiti drugu stranu rata, svega što prati uporabu vojne sile - od pitanja pacifizma i njegova odnosa spram rata, problema zločina protiv čovječanstva (genocida), kao jednog od redovnih pratitelja suvremenog ratovanja. Ulomak obrađuje teme političkog realizma, opsada, sudenja ratnim zločincima, vojne intervencije,

doktrine pravednog rata i njegova odnosa spram revolucionarnog rata pružajući uvid u odnos morala, te odnosa metoda i ciljeva rata.

Odlomak "Strategija" mogli bismo nazvati "uskostručnim" dijelom knjige posvećenim primjeni vojne sile. Izborom tekstova klasičnih autoriteta s tog područja (Napoleon, Clausewitz, Jomini, Moltke, Douhet, Liddel Hart, Sokolovski...), priređivači su približili različite aspekte strategije, od njezine logike i dimenzija do najpoznatijih teorijski obrađenih strategijskih obrazaca - Napoleoneve *grand tactics*, strategije posrednog pristupa, *blitzkriega*, vladanja morem i zrakom, sovjetske strategije, pa sve do strategije odvratanja i prijetnje uporabe sile radi postizanja mirnog rješenja.

"Totalni rat i velike sile" bavi se problemom omasovljenja rata u kojemu sudjeluju države mobilizirajući svoje ukupne ekonomske i demografske potencijale, počevši od XIX. stoljeća, kad su uslijed industrijske revolucije kapaciteti država za vođenje rata višestruko porasli, a uz ovladavanje okolišem, kopnom, morem i zrakom sve veću važnost ima kontrola informacija i umijeće manipuliranja informacijama, što je zorno prikazano u članku o desantu u Normandiji 1944. godine.

Ulazak u informatičku eru, postojanje nuklearnog oružja umnogome su promijenili pristup totalnom ratu, jer bi pokretanje takvog rata danas završilo potpunim međusobnim uništenjem protivnika nuklearnim udarima. Nuklearno oružje promijenilo je strategijski pristup ratu, dovelo do pokušaja uspostavljanja ravnoteže sile i korištenja nevojnih metoda pritisaka, poput raznih oblika izolacije i blokade što su ih zapadni saveznici primjenjivali protiv SSSR-a.

Raspad bipolarnog svjetskog poretka i okončanje Hladnog rata prouzročili su nove nestabilnosti u svijetu i Europi.

Završni odjeljak knjige, "Ograničeni rat i zemlje u razvoju", bavi se najčešćim oblikom oružanog sukoba poslije Drugoga svjetskog rata, "malim" ili ograničenim ratovima, tj. "sukobima niskog intenziteta". Antikolonijalni i oslobodilački ratovi, Korejski, Vijetnamski i bliskoistočni ratovi, sve veća prisutnost gerile, utjecaj prodaje oružja i odnos nuklearnog naoružanja te sukoba niskog intenziteta neki su od aspekata obrađeni u tom odjeljku koji završava člankom o budućnosti sukoba niskog intenziteta.

Friedmanov *War* u cjelini dobro je izbalansirana hrestomatija tekstova koji s raznih strana i aspekata zahvaćaju segmente općedruštvenog fenomena rata korisne za stjecanje dobrog uvida u složenost problematike rata. Urednik ipak nije posvetio pažnju nekim suvremenim pojavama koje prate rat. Tako nije obrađena problematika terorizma i urbane gerile, kao suvremenog rubnog fenomena ratovanja, i, općenito, odnos terorizma i rata - je li riječ o obliku rata, ili samo o nasilju koje se pod krinkom rata danas prakticira. Etnički konflikt, posljedica kojega su nerijetko etničko čišćenje i genocid, nisu dobili dovoljno prostora, iako su takvi sukobi sve izvjesniji u bliskoj budućnosti. Također, neobrađen je ostao utjecaj informatičke revolucije na sadašnje i buduće ratovanje - u kojem će se smjeru i kako razvijati vojne doktrine i njihova praktična primjena u informatičkoj eri. No, te manjkavosti sadržaj zbornika *War* ne čine manje zanimljivim i prijemčivim za širu publiku zainteresiranu za problematiku rata i vojske.

Tarik Kulenović